

De wijkindeling in Loenen in 1890

Vóór 1811 werd door de overheid niet aan bevolkingsregistratie gedaan. Dit gebeurde in zekere zin wel door de kerken, die het dopen, trouwen en begraven van lidmaten in registers bijhielden. Tengevolge van de inlijving bij het Franse keizerrijk in 1810, werd ook voor het gebied van het huidige Nederland de Code Napoleon van kracht verklaard. Met als gevolg dat ook hier de burgerlijke stand moest worden ingevoerd. Voor het gebied van de tegenwoordige provincie Utrecht geschiedde dit krachtens aanschrijving van de prefect van het departement van de Zuiderzee van 10 juni 1810, met als datum van ingang 1 maart 1811.

Naast de burgerlijke stand, waarbij geboorte, huwelijk en overlijden werden vastgelegd, werd in 1850 ook het bevolkingsregister ingevoerd. Zowel de burgerlijke stand als het bevolkingsregister zijn rijksinstellingen die door de gemeenten worden uitgevoerd. Vanaf 1829 werden al om de tien jaar landelijke volkstellingen gehouden, maar tot een goed bijgehouden bevolkingsregistratie was het nog niet gekomen. Toen echter de nieuwe kieswet en de nieuwe provinciale en gemeentewet moesten worden ingevoerd, zag men de noodzaak van een goede bevolkingsregistratie wel degelijk in. Bij Koninklijk Besluit van 22 december 1849 werden de gemeenten verplicht tot het opzetten en bijhouden van een bevolkingsregistratie, en wel met ingang van 1 januari 1850. De laatste algemene volkstelling van 1849 diende als basis voor het eerste bevolkingsregister van 1850. (1)

De bevolkingsregistratie moest plaatsvinden in vastbladige registers, ingericht per buurt met een onderverdeling op straat en huisnummer. In kleine gemeenten, zoals Loenen, kende men vooralsnog geen indeling in buurt of wijk, maar werd een doorlopende huisnummering gehanteerd voor de gehele gemeente.

Bij de invoering van het bevolkingsregister, konden zich natuurlijk niet voorstellen wat voor een waardevolle bron dit later zou opleveren

voor het historisch onderzoek in het algemeen en het stamboomonderzoek (genealogie) in het bijzonder. Wat voor gegevens zijn er nu eigenlijk te vinden in deze oudste bevolkingsregisters?

Per huis werd bijgehouden wie er woonde. Betrof het gezinnen, dan werd ook de onderlinge gezinsrelatie vermeld. Naast de achter- en voornaam, geboortedatum en -plaats, godsdienstige gezindte en beroep, werd ook aangegeven wanneer men in de gemeente werd ingeschreven, wanneer en waarheen men verhuisde, of wanneer iemand overleden was. Naast het reguliere bevolkingsregister werd na verloop van tijd ook het zogenaamde dienstbodenregister bijgehouden. Deze benaming is enigszins misleidend daar in een dergelijk register niet alleen dienstboden werden geregistreerd maar alle tijdelijke arbeidskrachten, dus ook bijvoorbeeld polderjongens, losse landarbeiders en schippersknechten.

In 1937/1938 ging men over op het zogenaamde persoonskaartensysteem, waarbij van iedere inwoner een kaart werd aangemaakt waarop een aantal persoonsgegevens (geboortedatum en -plaats, beroep, huwelijkse staat, kinderen, laatste adres etc.) werden vermeld. Daarnaast waren er de zogenaamde woningkaarten waarop werd bijgehouden wie er op een bepaald adres woonde. Het persoonsregistratiesysteem bleef gehandhaafd tot in 1995 werd overgegaan op een geautomatiseerd systeem (Gemeentelijke Basis Administratie), waarbij de gemeenten onderling zeer snel genoemde gegevens omtrent personen kunnen uitwisselen.

In de periode 1850-1890 was de gemeente Loenen nog niet in wijken onderverdeeld. Men nummerde eenvoudigweg door, van het eerste huis tot het laatste huis binnen de gemeente. In het eerste bevolkingsregister van Loenen van 1850 kreeg het eerste huis, bij de watertoren aan de grens met Breukelen, nummer 1. Huisnummer 2 was Vijverhof. Hier woonde toen Anthony Hendrik Clifford, in 1818 in Amster-

dam geboren en gehuwd met de eveneens te Amsterdam geboren Henriëtte Sophia Wilhelmina Röell. Via Nieuwersluis ging het dan naar het eerste huis in het dorp Loenen waar toen de veehouder Jacobus van Schaik en zijn vrouw Maria van den Oudenrijn woonden. Als laatste bewoner van het dorp Loenen wordt vermeld: Willem Kruiswijk, boer, in 1785 geboren te Loenen. Dan komen we aan in Slootdijk, bij het laatste huis waar Gerrit van Elst en Trijntje Brouwer woonden. Vervolgens ging men verder met de 'Ankster' ofwel de Angstel; het laatste huis aldaar had het nummer 160. Tenslotte was men terug in Nieuwersluis, waar nog wat vaartuigen lagen, die overigens geen nummer kregen. (2)

Pas in het bevolkingsregister van 1890 werd de gemeente Loenen verdeeld in de wijken A en B. In een rapport over het in 1906 door de Gezondheidscommissie voor Loenen e.a. uitgevoerde woningonderzoek, lezen we over de indeling van Loenen: "De gemeente Loenen begrens'd door de gemeenten Loosdrecht, Vreeland, Loenersloot, Ruwiel en Breukelen-Nijenrode, is verdeeld in twee wijken A en B. Wijk A bevat de huizen van Klein-Vijverhof, gelegen aan de Rijksweg van Utrecht naar Amsterdam aan de grens van Breukelen-Nijenrode en Loenen, tot aan het gemeentehuis te Loenen. Wijk B bevat de huizen van het gemeentehuis in de richting naar Vreeland tot aan de boerenhofstede Herderslust en in de richting naar Loenersloot tot aan de westzijde van het Merwedekanaal".

(3) De Bredestraat vormde dus de

grens tussen de wijken A en B.

Voor de huisnummering volgde men de volgende route: wijk A vanaf de watertoren (gemeente Breukelen-Nijenrode) te Nieuwersluis via de Rijksweg, Grachtje, Stationsweg, station Nieuwersluis met dienstwoningen, Angstelkade, terug naar de Rijksweg, Cronenburgerlaan, Dorpsstraat, Bredestraat-Zuidzijde, linksaf Rijksweg tot Cronenburgerlaan. Wijk B liep van de Bredestraat-Noordzijde, Dorpsstraat, Smidsgang, Rijksweg, Grutterstraat, Brugstraat, Dorpsstraat (de huidige evenzijde), Vreelandseweg (tot aan huidige nummer 27) terug naar de Dorpsstraat (de huidige onevenzijde), Kerstraat, Torenstraat, Molendijk, Spinnerie, Rijksweg (richting Loenersloot), Slootdijk, Kerklaan. (4) Loenersloot hoorde destijds nog niet tot Loenen; het was tot 1964 een zelfstandige gemeente.

De hierboven genoemde wijkindeling heeft zeker tot aan de tweede wereldoorlog bestaan. Wel is de huisnummering in de wijken A en B in de loop der jaren nogal eens gewijzigd, bijvoorbeeld door nieuwbouw langs de Molendijk, de Vreelandseweg en op het terrein van de voormalige buitenplaats Rijzicht langs de Rijksweg. Helaas zijn van deze vernummeringen geen registers bewaard gebleven, zodat het vaak moeilijk is na te gaan met welk huidige adres een bepaald wijknummer overeenkomt! Toch levert het oude bevolkingsregister, aangevuld met andere bronnen zoals het kadaster en de oude bouwvergunningen met tekeningen, voor de onderzoeker een waardevolle bron op waar het gaat om de geschiedenis van de bebouwing, bewoning en de inwoners van de gemeente Loenen!

Fenna Brouwer, streekarchivaris

BRONNEN:

- 1) R.F. Vulmsma, Geboekt van wieg tot graf. CB nr. 5, Den Haag 1980
- 2) Gem.archief Loenen 1819-1943, bevolkingsregisters 1860 - 1890
- 3) Gem.archief Loenen 1819-1943, nr. 585. Voor een meer uitgebreide beschrijving van de grenzen van de toenmalige gemeente, zie ook: Reglement van Politie voor de gemeente Loenen, 1907 Gem.archief Loenen 1819-1943, nr. 588
- 4) Met dank aan dhr W. Mooij te Loenen a/d Vecht

Topografische kaart gemeente Loenen, 1941.
Collectie G.A. Loenen
1819-1943, nr. 263/266

